

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

תוכן

- א. בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב.....1
- ב. עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביום טוב.....2
- ג. עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה.....3
- ד. ונאפת ביום טוב.....4
- ה. ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.....4
- ו. האופה מיום טוב לחול ... אינו לוקה ... הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה.....5
- ז. קמחא דבני חילא ... אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי ... חזיא לינוקא ושרי.....6
- ח. עושה אדם כל צרכו בפת.....6
- ט. מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו.....7
- י. מטלטלין כנונא אנב קטמיה ... הכא איסורי הנאה נינהו.....10
- יא. וכי עושין גרף של רעי לכתחלה.....11
- יב. חמין לרגליו ... מתירין עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה.....12

דף כא.

א. בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב

על אף אין עושים מלאכות ביום טוב עבור נכרי כמו שתבאר לעיל דף כ: בהמה שהיא חציה¹ של ישראל וחציה של נכרי, מותר לשחטה ביום טוב, ואינו כשוחט גם בשביל הנכרי, שמכיון שאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה נמצאת כל השחיטה הוא צורך הישראל².

ואפילו³ אם יש להם שתי בהמות בשותפות יכולין לשחוט שתיהן, שאי אפשר לחלוק שיטול זה אחד וזה אחד, לפי שאי אפשר שיהיו שוות בכל

¹ שו"ע ונו"כ תצה יא

² מ"ב שם ס

³ מ"ב שם סא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

העניינים, שאם זו גדולה וכחושה, וזו קטנה ושמינה, אף שהן שוות בדמים, יכול לומר אי אפשר ליקח כל חלקי בקטנה, או אי אפשר ליקח כל חלקי בכחושה.

אבל אם הם שוות לגמרי בכל העניינים, וכל שכן אם הנכרי רוצה ליתן לו הגדולה והטובה, י"א⁴ שאסור לשחוט את השניה, שהרי אפשר לו לחלק. ויש מתירים⁵ גם באופן זה.

אבל מותר לו לשחוט אחד מהן ביום טוב לכו"ע, ולחלק אותה עם הנכרי, ואחר יום טוב יחלק את השניה. לפי שאין ישראל רוצה לשחוט בהמה שלימה לערכו, מפני שאינו צריך אלא לחציה, ואם תהיה כולה שלו יפסד הבשר.

וכן אם ישראל ששחט אינו נוטל לעצמו כי אם חלק הפנימי, וחלק אחרים מניח בעור לנכרי המשותף לכו"ע מותר לשחוט שתיהן, שהרי אין לו טרחא בחלק הנכרי וא"א לכזית בשר בלא שחיטה

ב. עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביום טוב

מי שיש לו⁶ קמח או עיסה בשותפות עם הנכרי, אסור ללוש⁷ ביום טוב את כל הקמח או לאפות כל העיסה, ולחלוק עם הנכרי אחר האפייה. שהרי הוא אופה ביום טוב בשביל נכרי, וכבר התבאר לעיל דף כ: שאין עושים מלאכול ביום טוב עבור הנכרי,

וגם אם חלקן משתבח ומתעלה על ידי חלקן של נכרי, מכך שיש פת הרבה בתנור⁸, מכל מקום מכיון שאין לו בו אלא מעט טובת הנאה ועיקר הנאת האפייה היא לנכרי הרי הנאה מועטת זו בטילה אצל הנאת הנכרי שהיא מרובה ממנה⁹, ואינו דומה לדין שחיטת הנזכרת כיון שאפשר לחלוק עם הנכרי קודם הלישה והאפייה.

⁴ מ"ב שם בשם מג"א והגר"ז

⁵ מ"ב שם בשם פר"ח לבוש ויש"ש וא"ר.

⁶ שו"ע ונו"כ תקן ו

⁷ מ"ב שם לג

⁸ שהרי בתנור קטן פסק המחבר בסי' תק"ז ס"ז דמותר לאפות תנור מלא פת אף על פי שא"צ אלא לפת א' והיותר ישאר לחול מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא כאן אסור דשאני התם שכל הפת של ישראל ורשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים וחזו כולהו ליו"ט. מ"ב שם לד
⁹ שהרי חלקן של נכרי אינו ברשותו של ישראל לאכול אם ירצה. לשון שו"ע הרב שם יב ואפשר כונתו לרמוז שמטעם זה גם בטירחא אחת שאופה כבר גדול אסור. להבדיל ממה שפסק הרמ"א לקמן בסימן תקי"ב סעיף

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

ג. עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה

העושה עיסה¹⁰ לבהמה ולחיה לעופות או דגים, פטור מלהפריש חלה. דכתיב עריסותיכם ולא של חיה ובהמה, ולכן אם אפילו אוכל ממנה אדם באקראי פטורה כיון שעיקר עשייתה לא לאדם.

ועיסת הכלבים, שהדרך שאינה נעשית רק עבור הכלבים במפורש, ונעשית לפעמים על דעת שגם הרועים יאכלו קצת ממנה, או שדרך הרועים לאכול ממנה דאז גם בסתמא הוי כחשב שיאכלו הרועים ממנה, אף שעיקרה נעשית לצורך הכלבים אם יש בה¹¹ מורסן¹² הרבה עד שלא יכלו הרועים לאכול אלא על ידי הדחק¹³, פטורה לכו"ע, ואם אין בה כל כך הרבה מורסן, אם תדיר¹⁴ הדרך שהרועים אוכלין ממנה לא מקרי עיסת כלבים וחייבת לכו"ע, ואם לאו ורק לפעמים אוכלים ממנה י"א שפטורה ודוקא כשניכר בזה שהיא לכלבים¹⁵ כגון שאינה ערוכה ועשויה כצורת לחם. וי"א¹⁶ שאינה פטורה אלא אם לא יוכלו הרועים לאכולה מחמת רוב המורסן אלא על ידי הדחק.

י"א שאם עשאה כעבין כלומר פת נאה ובצורה של לחם חייבת¹⁷.

א בהג"ה דמותר להרבות בקדרה אחת בשביל עבדו ושפחתו הכנענים, וכתבו שם האחרונים דאפילו אי אפשר לפייסן בדבר אחר מותר, משום דחד טרחא הוא כיון דעל כל פנים הפת שלו ואינם יכולים לעכב עליו אם ירצה לעכבו בשביל עצמו ולתת להם ככרות אחרות, מותר, אף שעתה אופה בשבילן. שער הציון שם ס"ק

11

10 שו"ע ונו"כ של ט היינו שבשעת גלגול חשב להאכיל לבהמה ואפי' נמלך אח"כ ורצה להאכיל לאדם י"א דלא מהני כיון דבשעת גלגול היתה פטורה ואפי' עשה פחות מכשיעור מועלת מחשבתו שאף אם יצרפה אח"כ לעיסה אחרת ויהי' כשיעור תשאר בפטור ותלוי הכל במחשבת בעל העיסה ולא במחשבת הפועל המגלגל דרך אמונה הלכות ביכורים פרק ו הלכה ח

11 פי' הר"ש במשנה שם

12 קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח מתוכה

13 ואם נתכוין שיאכלוהו הרועים בשו"ע הרב תנ"ד ח הכריע שפטורה מחלה

14 פי' הרמב"ם

15 פי' הרמב"ן ולדעת הערוה"ש שם לא פליגי לדינא אלא רק בפירוש המשנה.

16 דעת הר"ש והר"י בן מ"צ והרע"ב ואו"י סי' רכ"ב ועי' רא"ש שם אות ה' ובתשו' מהר"ם מרוטנברג כ' לפי שיש בזה ג' דעות ומספקא לן כמאן הלכתא לא מורינן להיתר עד דאיכא כולהו הלכך טוב שיתכוין תחלה גם למאכל אדם ויאכלו ממנו קצת ויפרישו ממנה חלה לאפוקי נפשי' מפלוגתא וכ' במק"מ שאם נתכוין שיאכלו ממנה כשיעור אף אם לא יאכלו ממנה אח"כ כבר נתחייבה. דרך אמונה ציון ההלכה הלכות ביכורים פרק ו ס"ק קט.

17 מפני מראית העין פ"ת שם. ובשו"ע הרב תנ"ד ח ומ"ב שם ס"ק י משמע שחייב מדינא וז"ל שער הציון סימן תנ"ד ס"ק יג' ו"אף דהר"ש בעצמו מביא הספרי זוטא, עריסותיכם, ולא לכלבים, ומזה הוציא הרמב"ם דינו, שהעושה עיסה להאכיל הפת לחיה ולבהמה פטור מן החלה, יש לומר, דמפרש שעשאה כמו שדרך לעשות לחיה, דהיינו שעירבה במורסן הרבה שאין דרך הרועים לאכול ממנה, וכמו דמפרש הר"ש שהיא דעיסת

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

ד. ונאפת ביום טוב

אף על גב שאסור לבשל ולאפות ביום טוב לצורך בעלי חיים, כמו שהתבאר לעיל דף כ: ואפילו לכלבים שתלויים בו למזונותיהם, אך מותר כשמבשל להוסיף בשר בשביל כלבו בקדרה שמבשל בה לצורך יום טוב¹⁸.

במה דברים אמורים כשמוסיף בשר בקדרה קודם שנתנה אצל האש, שנתנת הבשר אצל האש נעשה בבת אחת, ואינו מוסיף שום מלאכה בשבילן. אבל לאחר שנתן הקדרה אצל האש, אסור להוסיף בה בשר בשביל כלבו¹⁹.

אולם אם יש לו מאכלים אחרים שיוכל ליתן לכלבו מותר להוסיף בשבילם בשר בקדרה שמבשל לצורך יום טוב²⁰, וכן מותר לאפות בשבילם פת, בתנור שאפה בו לצרכו ואף על פי שעושה מלאכה בשבילם, כיון שמה שמכין ראוי לו או לאורחים, שהרי יש לו מאכלים אחרים ליתן לכלבו וגם הפת שיאכל ביום טוב הוא משתבח ומיתקן ע"י אפייה זו שאופה בשבילם וכן התבאר משתבח יותר.

לפיכך בימינו אין לאפות, כיון שאינו משתבח יותר בכך שיש תוספת מאפים בתנור²¹.

ה. ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח

עיסה שעושים בשביל הכלבים של הרועים, אם נתכוין בעשייתה גם בשביל אכילת אדם כגון שהיה בדעתו שגם הרועים יאכלו ממנה כשירצו, יוצאין בה בפסח אם נשמרה מחימוץ אפילו הוא פת קיבר.

הכלבים, ותדע, דבספרי זוטא, אחר שהביא דרשא דעריסותיכם, מסיים, מכאן אמרו עסת הכלבים וכו', (עין בילקוט סימן תשמ"ח), אלמא דבאופן אחד מיירי.

¹⁸ דכיון שאינו נותן להם לאכול בשביל כבודם אלא מחמת שמוזנותם עליו אין לחוש שמא יבשל עוד קדרה אחרת בשבילם כיון שאינו רוצה ליתן להם בשר יותר ממה שמוסיף בשבילם. כ"כ בשו"ע הרב ומשמע שאם אין מוזנותם עליו יש לחוש אך במ"ב ס"ק כא הוכיח מביאור הגר"א והתיר גם אם אין מוזנותם עליו.

¹⁹ אף על פי שלצורך החול מותר להוסיף בשר בקדרה אפילו לאחר שנתנה אצל האש (לפי שהתבאר שיל הוא יותר משתבח ומיתקן כשיש הרבה בשר בקדרה ונמצא שכל הבשר שבקדרה הוא לצורך יום טוב מכל מקום היתר זה אינו מועיל אלא אם כן יכול לאכול כל הבשר ביום טוב אם ירצה אבל כאן שאינו יכול לאכול כל הבשר ביום טוב אם ירצה שהרי צריך ליתן מקצתו לעבדו ושפחתו וכלבו שמוזנותיו עליו אין היתר זה מועיל כלום

²⁰ אך בקדירה אחרת אסור. מ"ב שם ס"ק כב

²¹ מ"ב תקיב ס"ק יב

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

וכן אם דרכו של אדם זה זה להאכיל ממנה גם לרועיו הישראלים, א"כ כשלשה ואפה הרי הוא מכוין שתהיה ג"כ לאכילת אדם. ויוצאים בה שמאחר שיש חלק לרועיו בה בחזקת שימור לשם מצה קיימי²².

אבל אם לא עשאה אלא בשביל הכלבים בלבד, שלא היה בדעתו שיאכלו הרועים ממנה אין יוצאין בה, ואפילו נעשית מסולת נקיה והרי היא ראויה לאכילת כל אדם, והיא חייבת בחלה²³, מכל מקום הרי לא נשמרה מחימוין לשם מצת מצוה, אלא לשם הכלבים.

ויש אומרים שאם אינה ראויה לאכילת הרועים כגון שעירב בה מורסן הרבה, אפילו אם היה בדעתו שגם הרועים יאכלו ממנה בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין יוצאין בה אפילו אכל הרבה ממנה בענין שאכל כזית לבד מן המורסן שבה, דכיון שאינה ראויה לאכילת הרועים אינה קרויה לחם כלל, ופטורה מן החלה²⁴, וכן עיקר.

ו. האופה מיום טוב לחול... אינו לוקה... הואיל ומקלעי

ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה

על אף שמלאכת אוכל נפש שלא לצורך אותו החג וכן לבהמה או לנכרים אסור לעשותה, מכל מקום המבשל ביום טוב לגוים²⁵ או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה²⁶, שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להם.

וביאור הענין – הבדל הבדילו בין העושה כן סמוך למוצאי החג, כשאין ביכולתו ליהנות ממנה עוד באותו היום, כגון המבשל תפוחי אדמה סמוך למוצאי החג, והרי זה עבר איסור תורה²⁷, לבין העושה מלאכת אוכל נפש בעיצומו של החג ועוד יכול ליהנות ממעשהו בו ביום, אבל הוא עושה כן לצורך מוצאי החג, והרי זה לא עבר על איסור תורה, אבל חכמים אסרו לעשות כן²⁸. והטעם שבדבר הוא, שאנחנו אומרים "הואיל ומקלעי אורחים",

²² ואף דמסתמא מעורב בה מורסן ופסולת הרבה בדרך עיסת הכלבים אפ"ה יוצא בה. מ"ב ו ז.

²³ רמ"א שם ומ"ב שם י

²⁴ מ"ב שם י

²⁵ רמב"ם הלכות יום טוב פרק א הלכה טו

²⁶ ופשוט שדוקא אם האוכל ראוי לאכילת אדם וכשר לאכילה דאל"ה הרי אין שייך הואיל.

²⁷ ועיין סי' תקנ סע' א בביה"ל ד"ה ביום טוב, וע"ש בשו"ע הרב סע' א ו – ב; ולכאורה ברמב"ם פ"א מה' יום טוב הט"ו, משמע דהמבשל נבילות וטריפות ביום טוב, כיון שאסור ליהנות מן המאכל, ה"ז עבר איסור תורה, כי לא שייך כאן לומר "הואיל"

²⁸ שם בשו"ע הרב, ע"ש דהעושה כן מכין אותו מכת מרדות. ומוזה הטעם תיקנו לנו חז"ל עירובי – תבשילין ליו"ט שחל בערב – שבת, כדי להכין צרכי שבת ביום טוב, ודוקא אם קיימת עוד אפשרות ליהנות ביום טוב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

דהיינו מכיון שקיימת אפשרות שאורחים יבואו אליו והם יאכלו מהתבשיל, נמצא שלא בישל לצורך חול אלא לצורך יום טוב, ומכל מקום אסרו חכמים לעשות כן.

ז. קמחא דבני חילא ... אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא

קפדי ... חזיא לינוקא ושרי

מקום שהחוק מחייב לאפות²⁹ עבור חיילים וכדומה, ונתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם פת, אם אינן מקפידין כשהישראל נותן פת אחד לתינוק, מהפת שאפה להם, מותר לאפות להם ביום טוב ע"י שיתן פת אחד מהם לתינוק³⁰.

וכן³¹ אם אפילו אם צריך לאפות להם מקמח שלו מחוק המלכות ואינו רשאי לאפות לעצמו או לתינוק אלא אם כן יאפה להם, מותר לאפות להם ביום טוב ע"י שיתן פת אחד מהם לתינוק, ואף על פי שזו היא הערמה שהרי אינו נותן הפת לתינוק אלא כדי להתיר לו לאפות ביום טוב, מכל מקום מחמת הדחק שיש חיוב מחוק המלכות התירו לו להערים לאפות להם אפילו לאחר שכבר אכלו סעודת יום טוב ואין ללמוד מכאן לשאר מקומות³².

דף כא:

ח. עושה אדם כל צרכו בפת

כבר נתבאר במסכת ברכות ובמסכת שבת דף נ: שעושה אדם צרכיו ותשמישיו בפת או שאר אוכלים³³. ודוקא בדברים שאינו נמאס על ידו, אבל

ממה שהכין לצורכי שבת, דאל"ה צורכי שבת אין נעשים ביום טוב, עיין סי' תקכז סעי' א ובמ"ב ס"ק ג, ע"ש ובביה"ל ד"ה וע"י עירוב, שבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בע"ש, אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת, ומשום שיש פוסקים כרב הסדא דמלאכת שבת נעשית ביום טוב מדאורייתא, ע"ש, דאף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק

²⁹ שו"ע ונו"כ תקיב ב

³⁰ שהרי אם לא יאפה להם כל הפת לא יניחו ליתן לתינוק כיון שכל הקמח הוא שלהם נמצא שכל האפייה היא לצורך אכילת התינוק. ולשון השו"ע משמע שאינו צריך ליתן לתינוק אלא מהני שיכול אולם לשון שו"ע הרב משמע שצריך ליתן בפועל. מ"ב שם יג יד

³¹ מ"ב שם יד

³² מ"ב שם ס"ק טו

³³ שו"ע ונו"כ קעא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

דברים שנמאס על ידו, אסור גם בשאר אוכלים. משום ביזוי אוכלין ומשום שנראה כבועט בטובה שהשפיע הקדוש ברוך הוא בעולם, ואפילו מפסידו דרך כבוד ולא דרך ביזיון.

אף אם יש בידו תועלת והטבה מקלקול המאכלים, מכל מקום אסרו לבזותו, משום שנראה כבועט בטובה.

ולכן אין זורקין את הפת משום ביזיון אוכלים, אפילו אם לא נמאס ע"י זריקה כגון שזורקו ע"ג מקום נקי, שזלזול הוא לפת. ובכלל פת גם שאר מיני מאפה (פת הבאה בכסנין) שברכתן מזונות.

לפיכך יש להזהר כשנותן פת מהלחם משנה למסובין, שלא לזרוק הפת לפני המסובין דרך ביזיון, כמשליך אבן אף אם אין הפת נמאסת בזריקה זו, אלא יניח הפת על השלחן, או שיתן דרך מסירה.

אבל ארגז מעין שמונחים בתוכו מאכלים, מותר לישיב עליו, שאינו גורם למעיכת המאכלים. אבל אם ישיבתו גורמת למיעוך המאכלים הנמצאים בארגז, או שהוא שק וכדומה, אין לישיב עליהם.

במקום צורך מותר להניח כבר לחם ולתת עליו ספר כדי לעיין בו, שהרי עושה אדם כל צרכיו בפת, וכל שאינו מידי דממאים עושים בפת, וסומכים בה הקערה, וקל וחומר לספר שהוא למצות לימוד תורה.

ט. מזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו

מותר לזמן נכרי לביתו לאכול עמו בשבת³⁴, ומותר אפילו ליתן מזונות לפני נכרי בלבד³⁵, ואף על פי שאין מזונותיו עליך ואסור לטרוח בשבת סתם, מכל מקום כיון שמפרנסים נכרים מפני דרכי שלום³⁶, חשוב כמזונותיו עליך.

³⁴ שו"ע ונו"כ שכה א

³⁵ כיון שאין חשש שירבה בשבילו שהרי אף לעצמו אסור לעשות מלאכה בשבת. מ"ב שם א. ואין לאסור מפני שימלטל הישראל הכוס שיש בו פרורי פת ששרה אינו יהודי בין הנאסר בשתייתו, דלא נעשה בסיס, והפרורין במלי להכוס ואף לפי המסקנא בסוגייתינו דאיסורי הנאה המירי, אפשר דר' יהושע בן לוי לא סבירא לה כן. שער הציון שם ס"ק א. ועיין בחזו"א (או"ח סי' מח סק"ט) שכתב שמותר למלטל הכוס מדין גרף של רעי.
³⁶ מ"ב ושער הציון שם ב ג. ועיין בשולחן שלמה שדן מה ההיתר לבית מלון להזמין אורחים נכרים, שהרי כל ההיתר הוא משום דרכי שלום, ובמלון אין ענין של כיבוד אלא הרווחת כסף. ועיין במעדני שלמה י א בהערה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

אך אף על פי שמזמינים את הנכרי לסעוד בשבת, אין מזמינים אותו לסעוד ביום טוב³⁷ אפילו אם הכל כבר מוכן³⁸, גזירה שמא ירבה בשבילו³⁹, והרי אסרו להרבות בשבילו אפילו בקדירה אחת.

אולם מותר לשגר לו לנכרי בידי שליח נכרי⁴⁰, או אפילו בידי יהודי במקום שיש בו עירוב⁴¹, מנה ממה שהכין ביום טוב לעצמו, או ממה שהיה מוכן אצלו מבעוד יום. וכן נכרי שבא מאלו מותר להאכילו עמו באופן זה אם אינו מזמין אותו⁴².

אך אין להרבות בשבילו אפילו באותה קדרה שבישל ג"כ לעצמו שכיון שמרבה בשבילו חיישינן שיבוא לבשל עבורו בקדרה אחרת. אולם במקום איבה או הפסד ממון, כשמבשל ביחד גם לצורך עצמו אפשר שיש לסמוך ע"ז⁴³.

עוזרת בית נכרית, מותר להוסיף בשבילה לאוכל שבקדירה, לפני שהניחזה ע"ג האש, כדי שתאכל גם היא ממנו לכשיתבשל⁴⁴, ודינה כנוכר לעיל עמוד א בדיון עיסת כלבים, אבל אל יוסיף בשבילה אחרי שהקדירה כבר עומדת על גבי האש⁴⁵.

ובאופן שהעובדים במלון הם נכרים יש להקל יותר, כיון שכל האיסור רק משום מירחא, ויש פוסקים שהקילו בדברים האסורים משום מירחא לעשותם על ידי נכרי. עיין במשנ"ב (סי' שלג סק"י וסק"א וכן הוא בש"פ שם) מוכח שאמירה לנכרי אסורה אף בשבות של עובדא דחול ומירחא יתירה, ומקור הדברים בדברי האו"ו (הביאו דרכי משה סי' שלג יעו"ש), וכן מבואר בט"ז (סו"ס ש"י"ג סק"י), וכן כתבו במנחת פתים (רי"ש סי' ש"ז) ובתהלה לדוד (סי' של"ג סוה"ס). אולם דעת האליה רבה (סי' רנ"ב ס"ק יב) להתיר איסור טורח ועובדא דחול על ידי נכרי, וכן במאמר מרדכי (שם סק"ו) התיר מירחא על ידי נכרי, ובמשנ"ב (סי' רנ"ב שעה"צ סק"ח) הביא דבריהם ואלא שאסר בנידון שם מטעם אחר, עיין שם. ועוד מצינו במשנ"ב (סי' רנד סקמ"ד) שבעוד צירוף כתב להתיר, עיין שם. וכן בפרמ"ג (סי' ש"י"א סק"ט) הסתפק בדיון אמירה לנכרי בעובדא דחול. וכל זה חזי לאיצטרופי כאן להתיר.

³⁷ שו"ע ונו"כ תקיב א

³⁸ מ"ב שם ג

³⁹ שמא יבשל קדירה לבדה בשבילו אחרי שמזמינו ורוצה לכבדו שלא היה מבשל אם לא בשביל הנכרי מ"ב

ג ד

⁴⁰ רמ"א שם. שדוקא מזמינו כיון שרוצה לכבדו ואוכל על שלהנו חיישינן שיבוא לבשל בקדרה אחרת בשבילו אבל לא בששולח לו לביתו. מ"ב שם ה ומותר לשלוח מפני דרכי שלום על אף שהוא אמירה לעכו"ם ביחס למלטול בכרמלית או רה"ר מ"ב שם ח ושעה"צ ס"ק יג

⁴¹ מ"ב שם ז

⁴² אף אם הוא אדם חשוב כיון שלא הזמינו לבוא ודוקא שבא אחר שכבר הכין סעודתו ויש חולקין דאכתי אם הוא אדם חשוב וראוי לכבוד חוששינן שמא ירבה בשבילו אלא צריך שיאמר לו הישראל קודם שמאכילו אם יספיק לך במה שהכינו לעצמנו בא ואכול והט"ז מכריע להלכה דאם בא מאליו והישראל נותן לו לאכול בלי הזמנה והפצרה שיאכל אצלו מותר דבזה אין חשש שמא ירבה אבל אם מפציר בו שיאכל אצלו אף על פי שבא מאליו מ"ב כיון שהביב לו שיאכל אצלו חיישינן שמא יבשל לו קדרה אחרת עוד דמה לי שמזמינו דרך שליחות לביתו או שמזמינו אחר שבא אליו.

⁴³ מ"ב שם ו

⁴⁴ רמ"א שם

⁴⁵ מ"ב שם יא יב

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

אולם אם יש לו מאכלים אחרים שיוכל ליתן לה מותר להוסיף בשבילה בקדרה שמבשל לצורך יום טוב⁴⁶, וכן מותר לאפות בשבילם פת, בתנור שאפה בו לערכו ואף על פי שעושה מלאכה בשבילם, כיון שמה שמכין ראוי לו או לאורחים, שהרי יש לו מאכלים אחרים ליתן להוגם הפת שיאכל ביום טוב הוא משתבח ומיתתקן ע"י אפייה זו שאופה בשבילה וכן התבשיל משתבח יותר.

לפיכך בימינו אין לאפות, כיון שאינו משתבח יותר בכך שיש תוספת מאפים בתנור⁴⁷.

ומומר לחלל שבת בפרהסיא, דינו כדין נכרי לכל דבריו, ואסור לבשל בשבילו ביום טוב וכן להזמינו⁴⁸, ואף בשבת יש לדון לאסור שהרי לכאורה אין שייך בו דרכי שלום⁴⁹. אולם מי שאינו שומר תורה ומצוות בימינו אם אינו מוחזק שמחלל שבת מתוך ידיעה מותר להזמינו.

אך אם מוחזק כמחלל מתוך ידיעה וכל שכן אותם הפותחים עסקם או חנותם בשבת וודאי אלו המדברים בפומבי נגד תורת ה' או נגד שמירת השבת דינם כנכרי לכל דבריהם⁵⁰.

אמנם במקום דרכי שלום וכ"ש כשיש חשש איבה, כגון שהוריהם או שאר קרוביהם שעדיין אינם שומאי תורה ומצוות מביעים רצונם להתארח אצלם, וכן במשפחות שאחד מקרובי משפחתם התפקד רח"ל. ניתן להקל להזמיןם לחגים, אך יזהר לא לבשל בעבורם בקדירה מיוחדת, אלא יוסיף בקדירה שמבשל בשבילו גם עבורם, אך הנכון לכתחילה שיכין את כל צרכי החג מעו"ט ואף יניח לחמם את המאכלים קודם יום טוב, כמו בשבת⁵¹.

אפשר להקל להזמין מחלל שבת בפרהסיא, אם הולך לפעמים לביהכ"נ, או שנמנע מלחלל שבת בפני ת"ח או אדם גדול⁵².

בעל מסעדה שמזמינים אצלו מבעוד יום מנות לאוכלן ביום טוב, ישאל שאלת חכם, כיצד עליו לנהוג באשר לבישול ביום טוב בשביל נכרי או מי שאינו שומר שבת ויו"ט⁵³.

⁴⁶ אך בקדירה אחרת אסור. מ"ב שם ס"ק כב

⁴⁷ מ"ב תקיב ס"ק יב

⁴⁸ מ"ב שם ב

⁴⁹ שולחן שלמה שכה ב

⁵⁰ שו"ת יבי"א ח"א יו"ד סי' י"א

⁵¹ שו"ת צי"א ח"ה סי' י"ז – כ

⁵² כמבואר במ"ב שפה ו

⁵³ עיין שו"ת רב פעלים ח"א או"ח סי' לא וח"ב או"ח סי' נו, שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רפא שו"ת צי"ן אליעזר ח"ה סי' יז; אמנם ודאי דלכו"ע אסור לעשות כל מלאכה בנפרד עבור הנכרי, וכן עבור מחלל שבת בפרהסיא, כמו לערות לו מים מכ"ר על שקית תה וכדו'. ועיין עוד בס' מועדים וזמנים ח"ה סי' מ"ז מכתבים מהגרי"י קניבסקי וצי"ל בשאלה זו איך אפשר לבתי מלון לבשל עבור אורחים מחללי שבת

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

בבתי מלון⁵⁴ שכל משרתי המלון המבשלים הם נכרים, יש להקל⁵⁵ לבשל ע"י הטבחים הנכריים באותה קדירה שמבשלים עבור בעל המלון ובני משפחתו או אורחיו היהודים⁵⁶, גם עבור האורחים הנכרים המתאכסים במלון⁵⁷. אולם כיון שיש לחשוש שיבואו לזלזל באיסורי יום טוב, נכון להחמיר בענינים אלו, ויעשה שאלת חכם.

י. מטלטלין ננונא אגב קטמיה ... הנא איסורי הנאה נינהו

כבר התבאר במסכת שבת דף מז. שבדין בסיס לדבר האסור – כלומר דבר⁵⁸ שכשלעצמו מותר לטלטלו, אבל כאשר הוא משמש בסיס למוקצה, כגון שהניח דבר מוקצה עליו או תלה בו דבר מוקצה לפני שבת, הרי הוא מקבל את כל הדינים של המוקצה, ואסור לטלטלו במשך כל השבת, כמו המוקצה עצמו, אין הבסיס נאסר בטלטול אלא אם הניח על הדבר המותר מוקצה בלבד⁵⁹, או אפילו נמצא עליו גם דבר המותר בטלטול, אלא שהמוקצה חשוב לו יותר מן ההיתר. או אם שניהם שוין אסור. ואפילו אם לכל העולם ההיתר חשוב יותר ולו אינו חשוב.

אבל אם נמצא, במשך בין השמשות, על הדבר המותר גם מוקצה וגם דבר המותר בטלטול⁶⁰, והדבר המותר בטלטול חשוב לו יותר מאשר המוקצה, אפילו שלכל העולם אינו חשוב, כגון שהדבר המותר נחוץ לו לשבת, אין הדבר המותר נהפך לבסיס ומותר לטלטלו. ודין זה נאמר אפילו אחרי שהוסר הדבר המותר בטלטול במשך השבת, והמוקצה בלבד נשאר על הדבר המותר.

⁵⁴ וברור שבית מלון אינו כנכרי הבא מאליו אלא כנכרי שהזמינו שהרי רוצה לכבדו, במועדים וזמנים ה"ח סי' מ"ו

⁵⁵ שו"ת מנח"י ה"ב סי' קי"ח

⁵⁶ כמובן באופן שאין בו משום בישול עכו"ם.

⁵⁷ כיון שלהרבות בקדירה אחת בשביל נכרי איסורו רק מדרבנן, גזירה שמא יבוא לבשל לנכרי בקדירה אחרת, וא"כ, בבתי מלון שהבישול נעשה ע"י נכרי, והיהודים בעלי המלון וכדו' אינם עוסקים בעניני הבישול, והרי הוא שבות דשבות ומותר מפני דרכי שלום.

⁵⁸ שו"ע ונו"כ ש"ט ד

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שי' ח

⁶⁰ ואפילו באיסורי הנאה, ואף לפי המסקנא בסוגייתינו דאיסורי הנאה המירי, אפשר דר' יהושע בן לוי לא סבירא לה כן. שער הציון שם ס"ק א. ועיין בהזו"א (או"ח סי' מה סק"ט) שכתב שאין ראייה מסוגייתינו ואפשר שלהלכה איסורי הנאה לא בטלים להיתר או לכוס ומה שמותר לטלטל הכוס הוא מדין גרף של רעי.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

ולא רק אם המוקצה והדבר המותר בטלטול מונחים שניהם יחד על הדבר המותר, אלא גם אם אחד מהם מונח על הדבר המותר, ואילו השני תלוי בו מן הצד או אפילו בתחתיתו, כי גם אז דין אחד להם.

חשיבות הדבר אינה נמדדת על פי הערך הכספי של החפצים, אלא גם על פי מידת חשיבותם אצל האדם, וכשיש חפץ של היתר הנערך לאדם מאד ושימושו תדיר, כגון משקפיים, וכסף המונחים על מגש, הרי המשקפיים חשובים לו יותר מאשר סכום גדול של כסף, ומותר המגש בטלטול ומטעם זה שאם יש לו זוג משקפיים נוסף נאסר הבסיס, דבכה"ג סכום הכסף הגדול חשוב לו יותר מהמשקפיים.

יש שכתבו שסידור תמיד יוכל להתיר בסיס, שהכל בטל אליו מפני קדושתו.

ומותר לטלטלו לאחר שנכרי יסיר את המוקצה, או הוא עצמו ינערו, אם הוא זקוק לגוף הבסיס או למקומו, ואף מותר לטלטל את הבסיס על המוקצה שעליו, אם הוא זקוק לגוף הבסיס או למקומו ואי אפשר לנער את המוקצה מחשש שהמוקצה יקלקל איזה דבר על ידי הניעור או שהמוקצה עצמו יתקלקל על ידי הניעור, או אפילו אם צריך למוקצה במקום אחר (אבל עיקר הטלטול הוא לצורך הבסיס או למקומו).

אך אסור לטלטל את הבסיס על המוקצה שעליו, או אפילו רק לנער את המוקצה מן הבסיס, אם אינו זקוק לגוף הבסיס או למקומו, אלא עושה כן משום שהוא חושש לפסידת המוקצה גופא, שלא יגבוהו וכדו'.

לפיכך מחתה שיש עליה מבע"י אפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה, ויש עליה ג"כ שברי עצים שהם אסורים בטלטול, מותר לטלטל מחתה כמו שהיא שהרי אינו יכול לנער את שברי העצם בלי לאבד את האפר, בטל

אך אם אינו צריך אלא לגוף המחתה, לא יטלטלנה כמו שהיא, אלא ינער האפר ושברי העצים במקומם ויטול המחתה.

יש מי שפסק שכשמניח דבר היתר על הבסיס, יניחו לכתחילה לפני ביה"ש, אולם בדיעבד יכול להניחו אפי' באמצע ביה"ש, ולכו"ע אפשר להניח את דבר ההיתר אף אחר הדלקת הנרות.

יא. וכי עושין גרף של רעי לכתחלה

כבר התבאר במסכת שבת דף קמג. שאין עושין גרף של רעי לכתחלה⁶¹ כלומר שמביא לפניו דבר שעתיד לימאם, או שעושה דבר שעתיד לימאם וסומך ברעתו שיוציאו או"כ כשימאם, שאף שהתירו להוציא הדבר המאום

⁶¹ שו"ע ונו"כ שח לו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

מכל מקום לא יעשה לכתחלה דבר שיהיה בודאי אה"כ מאוס לפניו, ויוציאנו. ומכל מקום אם עבר ועשה כן מותר להוציאו אה"כ.

ואם אין בדעתו בתחלה שיוציאו אה"כ, מותר לעשות כן אף לכתחלה, ואה"כ אם נמלך להוציאו הרי זה מותר. אך אין לעשות כן באופן שמבטל כלי מהיכנו, ולפיכך אין להניח כלי תחת גג דולף, גם אם דעתו להשאירו שם, מכיון שהרי הוא מבטל את הכלי שם במקומו.

אך כל זה שלא לעורך, אבל לעורך, מותר ואפילו לכתחלה.

ולפיכך רשאי האדם להתנהג באכילתו ושתייתו ושאר ערכיו ובנקיון ביתו וגופו כדרכו בימות החול, למרות שנעשה עקב כך 'גרף של רעי', ואין זה בכלל 'אין עושין גרף של רעי לכתחילה', ולא הזיקוהו לטרוח בשבת לשנות אורחות חייו הרגילים בכדי למנוע מעשיית גרף של רעי.

יב. חמין לרגליו ... מתירין עושה אדם מדורה ומתחמם

כנגדה

לצורך רחיצת פניו⁶², ידיו ורגליו⁶³ מותר להחם מים ביום טוב עצמו. אולם כשם שאסורה רחיצת כל הגוף כולו במים חמים בשבת, כך היא אסורה גם ביום טוב⁶⁴, אף אם המים הוחמו בערב יום טוב. ומותר לרחוץ אבר אבר, ולא כל הגוף כולו בבת אחת, במים שהוחמו בערב יום טוב⁶⁵.

⁶² שו"ע ונו"כ תקיא ב

⁶³ וע"ש בביה"ל סוד"ה ידיו וסוד"ה אבל, שדעתו נוטה דלאו דוקא פי"ר, דה"ה שאר אברים כל שהוא רק מקצת הגוף – שרי, ולפ"ז מותר לאשה להחם מים לצורך הפסק טהרה שלה, וצ"ע בחכ"א, דמ"ש הא דכלל קיז סי' ב מהא דכלל קב סי' י, וע"ע ערוה"ש סי' תקיא סוסע' ו שחולק ויש לחקור מהו השיעור של הפנים, וכן אם הידים הן עד הזרוע או רק פיסת היד, וכן לענין הרגל, ונפק"מ אם מותר להוסיף מים עבור רחיצת החלקים שהם יותר מן השיעור המדויק.

⁶⁴ שם ברמ"א ובמ"ב ס"ק יח. והטעם דאסרינן לרחוץ כל הגוף, שמא יבוא להחם מים לצורך זה, והרי רחיצת כל הגוף היא דבר שאינו שוה לכל נפש אלא רק למעונגין הרגילין בכך, שם במ"ב ס"ק יו – יח, ועיין סי' שכו במ"ב ס"ק א. ועיין שש"כ יד הע' כא וז"ל "ויל"ע, כהיום שרוב בני"א יש להם חדר אמבטיה בביתם, או לפחות מקלחת, למה נאסור רחיצת כל הגוף משום שאינו שוה לכל נפש, ומ"ש מזיעה בזמן הגמרא, דמעיקר הדין שרינן משום דהוה שוה לכל נפש, עיין שבת ל"ט ב תוד"ה וב"ה, ועיין גם ערוה"ש סי' תקיא סע' הו – ו, ועיין שו"ת כ"ס או"ח סי' סו, ואפי' אלה שאין להם מקום להתרחץ בביתם, הלא הגמרא כתובות ז א אומרת, צבי צורך לכל נפש הוא, והה"נ הכא ומ"ש. ועוד, הלא בדרך כלל מוציא אדם את המים לצורך רחיצת גופו מתוך מיתקן חשמלי וכדו', והרי בו מתחממים המים גם בשביל רחיצת פי"ר וגם בשביל רחיצת כל גופו, עיין להלן הערה ל, וא"כ לא שייך כאן איסור חימום המים, ועיין שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קצו ס"ק א, וצ"ע. ועיין חזון יהזקאל לתוספתא ביצה פ"ב ה"ז, במה שהוא רוצה לתרץ, אלא שדבריו צ"ע, דמגליה דבעינן שוה לכל נפש כל יום, והרי גם מאכל משובח אין אדם אוכלו כל יום, וגם אין אדם מזיע כל יום ושרינן, סי' תקיא בשעה"צ ס"ק יד.

⁶⁵ מ"ב שם יח ובשעה"צ כא

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

תינוק שרוחצים אותו מדי יום ביומו במים חמים⁶⁶, וכן לעת הצורך, מותר לרוחצו כולו גם ביום טוב (ויזהר שלא יבא לידי סחיטת השערות), אך אסור לחמם מים במיוחד לצורך רחיצת התינוק. אולם כאשר רוצנו להחם מים לשתייה או לשטיפת כלים⁶⁷, הוא יכול לקחת לכתחילה כלי גדול ולהחם בו כמות גדולה יותר של מים שיהא בו גם לצורך רחיצת התינוק, אבל אם המים האלה שלצורך השתייה או לצורך שטיפת הכלים כבר מצויים על גבי האש, אסור להוסיף עליהם מים לחמם לצורך רחיצת התינוק.

כשהתירו לעשות לצורך אוכל נפש, התירו בתנאי שאמנם יהיה שוה לכל נפש⁶⁸, ולמדו בן מן הפסוק: "אך אשר יאכל לכל נפש" דבר השוה לכל נפש, ולמעט דבר שאינו ראוי אלא למפונקים או לחולים, כי אז אינו בכלל "אשר יאכל לכל נפש". ודבר שמצד עצמו הוא שוה לכל נפש, אלא שהוא אינו מצוי להם, הרי זה נקרא שוה לכל נפש. ומכל מקום מותר להדליק תנור ביום טוב על ידי העברה מאש לאש, אף כשאין הקור גדול כל כך, מכיון שעיקר מלאכת ההעברה בשל הקור הוא מלאכה המותרת ביום טוב, כי הוא שוה לכל נפש כאשר הקור גדול.

אולם הבערה הנאמרת הרי זה רק אם עושה כן לצורך בישול, חימום, עישון או מאור⁶⁹, גם אם אינו אלא מוסיף משום כבוד יום טוב על הנרות הדלוקים כבר, אם לצורך מידי, אם לצורך לאחר זמן בו ביום, כגון אם מדליק נר בלילה כדי שיוכל להעביר ממנו אש למחרת היום (ביום טוב!) לצורך בישול, או שמדליק גפרור מנר שעוה דלוק כדי להבעיר בו את הגז, מפני שאינו רוצה להדליק את הגז באופן ישיר מהנר של שעוה, שמא יטפטף מן השעוה על הכריים ויתלכלכו.

לעומת זאת לא התירו העברת אש לבטלה.

מי שרגיל לעשן, מותר לו לעשן גם ביום טוב⁷⁰, ויש מחמירים⁷¹, ויש שנמנעים אף מלטלטל את הסיגריות משום איסור מוקצה. ומי שאינו נהנה מעצם העישון אסור לו לעשן ביום טוב.

⁶⁶ שו"ע ורמ"א שם ומ"ב יח

⁶⁷ וצריך עיון דלמה לא יחמם מים לצורך פיו"ר, ויוסיף עליהם מים מתחילה לרחיצת כל גוף התינוק, ומצאתי בשו"ע הרב סי' תקיא סע' א באמצע הסעיף בסוגריים אשר הוא דן בני"ד, וכן בחי' רע"א לשבת לט ב, שו"ת רע"א סי' יז ד"ה והכי, ועיין שו"ת ציץ הקודש ח"א סי' לו וספר מאורי אש דף יח ד"ה וכן תתיישב" ששכ שם הע' ל

⁶⁸ שו"ע ונו"כ תקיא א ומ"ב ז

⁶⁹ שם ובמ"ב א

⁷⁰ עיין סי' תקיא סע' ד בב"ה"ל ד"ה אין. ובשמירת שבת כהלכתה פרק יג ז

⁷¹ עיי' באריכות בירור השיטות במנחת יום טוב סי' צח ס"ק קטו וביסודי ישורון ח"ו דף רד; ועיין שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רמט ד"ה ונ"ל דיש נ"מ, דמי שנהג שלא לעשן ביום טוב, הר"ז נדר שא"א להתירו, והסכים עמו רבו הח"ס. ובב"ה"ל סי' תקיא ד"ה אין, כתב בענין עישון סיגריות דקוא במקום שרגילים בזה הוה שוה לכל נפש, וע"ש בפמ"ג א"א ס"ק ט, דלכאורה אזלינן בתר רובא דעלמא ולא בתר רוב המקום, וע"ש בס"ק ד, דשוה לכל נפש, היינו רוב, כי "כל" הוא רוב

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>